

ÖMER F. OYAL'DEN 'ZAMAN LEKELERİ'

'Zamanı ve mekanı ortaklaşa kullanıyoruz'

Ömer F. Oyal "Zaman Lekeleri"nde bizi 1943 yılına Çukurova Ekspresi 11 numaralı vagona götürüyor. Bu vagonun şahitliğinde memleketten insan manzaraları okuruz kitap boyu. "Şahitlik, adı konulmamış bir tutsaklıktır, akıp gecenin hatırasına hapsolmaktır." diyor Oyal ile kitabı üzerine konuştuk.

■ Romanınızın anlatıcısı meraklı bir tren vagonu. Bu vagon yılları yaşanmışlıklarını ve izlerini üzerinde taşıyor... Eşyanın, mekânın hafızasına inanır mısınız? Yoksa bu da insan zihninin eşyaya, mekâna yüklediği bir anlam mı?

Mekânın ancak ona yansıtılanlarla bir hafızası var. Yani bizim hatıralarımızla, düşüncelerimizle birlikte bir kişiliği var. İnsanın zihnini ve yaşantısını aradan çıkartığımızda mekân sadece bir anlamsızlık olarak kalır. Biz insanlar zamanı ve mekânı ortaklaşa kullanıyoruz. Ona yüklediğimiz anlamlar geçmişimizden veya kolektif geçmişten başka bir şey değil. Elimizde sadece geçmiş var zaten. Ama bu kolektif bir geçmiş de aynı zamanda. Ailemizin, içine doğduğumuz toplumun ve giderek insanlığın kolektif hafızası. Oysa vagonun sadece kendi geçmişi var.

■ Romanınızı kurguladığınız dönemin Türkiye açısından önemi nedir?

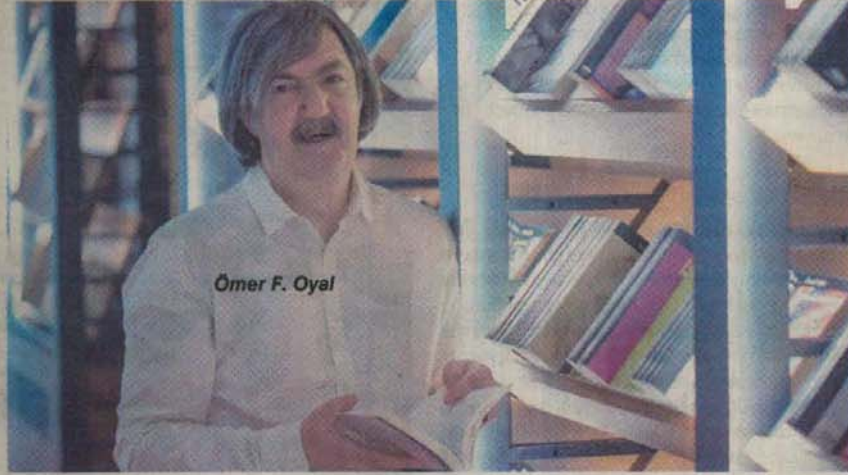
Romanın hikayesi 1900'lerin başından 1943'e kadar uzanıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü, umhurîyetin kuruluşu ve savaşların yaşandığı önemli bir geçiş süreci. Aynı zamanda toplum da demografik olarak köklü bir değişim geçiriyor. Ben genelde geçiş dönemlerini konu etmeyi seviyorum. Sınırların belirsizleştiği dönemler daha öğretici oluyor. Tabii öte yandan yaşadığımız topraklar açısından hemen hiç bir şeyin kesinkes oturmış olduğunu söyleyemeyiz. Türkiye tarihi bitmek tükenmek bilmez bir ara dönem yaşıyor.

■ Zaman özellikle Türkiye'de, Türkiye tarihinde nasıl akıyor? Romanda konu ettiğiniz zaman dilimine baktığımızda Türkiye'nin bugünü meydana getiren kırılma noktalarının kökenlerine gidiyor gibiyiz.

Evet, Türkiye tarihinin en önemli kırılmalarına gidiyoruz. Tabii o kırılmaların da öncülü olan daha da eski kırılmalar var. O dönem tartışılan sorunları hâlâ tartışmaya devam ediyoruz. Öyle görünüyor ki her önemli dönemde oraya döneceğiz. Günümüzdeki safasızlıklar o dönemdeki safasızlıklara gönderme yapıp duracak. Biraz önce zaman kavramından söz ettik, Türkiye geçmişin bugünü zapt etmesi bağlamında örnek bir vaka. Diğer yandan o dönemleri tartışmalarını romanda çok da fazla dile getirmek istemedim. Sadece vagonun şahitliğini, çeşitli anlamlı şahitliğini dönemin aynası olarak göstermeyi tercih ettim.

■ Acımasız bir tarih açısından bahsedebiliriz bu paralelde sanıyorum. Roman da bunları konuşuyor bizimle zaten. Tarihin bu acımasız akışını, siyasetin acımasızlığıyla birlikte okumak mümkün mü? Bu siyasi acımasızlığın ne kaynaklı olduğunu da öğrenmek isterim. Bu mu bize, bugüne miras kalan?

Söylemek hoş olmasa da neredeyse yapısal denilecek bir ruh halimiz var, bir düşünme biçimimiz. Bu ruh hali her dönem benzer şekillerde uygun koşullar bulduğunda yeryüzüne fırlıyor. Tarih hemen her ül-

Ömer F. Oyal

kede acımasızdır, tabii bağlı olarak siyaset de. Bizde ilginç olan olumsuzlukların hep aynı seviyede sürüyor sürebiliyor oluşu. Türkiye, sürdürülebilir bunalımın güzide bir örneği. Sevdiğim bir anekdot var. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin'e dergiye epeydir yeni hikâye yazmadığı için serzenişte bulunuyor. O dönem İttihat Terakki iktidarda. Yani Ziya Gökalp de, Ömer Seyfettin de iktidarın yayın organlarına yazıyorlar. Gökalp zaten Merkez-i Umumi üyesi. Her neyse Ömer Seyfettin Gökalp'i "yazmak istiyorum ama çok buhranlı bir dönemdeyiz, toparlayamıyorum" mealinde cevaplıyor. Gökalp'in cevabı: "Evladım bizim ülkemizde buhranlar bitmez, biri bitmeden birkaç tanesi birden başlar, sen işini yapmaya, yazmaya devam et!" İktidar partisinin teorisinin ruh durumu buysa varın muhalefetin ve sesi çıkmayan garibanların durumunu siz düşünün. Böylece belki de sürdürülebilir bunalım ülkemizin bir geçişi diye düşünmeye başlıyorsunuz. Bu buhrana alışmak, bununla birlikte yaşamaya alışmak gibi ruh hali yaratıyor. Geçmişte de hep bu ruh haliyle yaşanmış olduğunu görüyorsunuz. Geçmişle asla yüzleşmiyoruz, onu daima yok sayıyoruz ve o yüzden her rahatsız. Hiçbir şeyi atlatmıyoruz ve geçmiş daima bir dış ağsı gibi hep taşıyoruz. Zaten birey olarak kendimizle de fazlaca yüzleşmiyoruz. Daima başkalarını, başka ülkeleri ve dünyanın gödüsünü suçlamakla kendimizi bir anlamda aktırıyor. Tabii bunu yaparken de acımasızlaşıyoruz. Hem bireysel, hem toplumsal ve hem de siyasal olarak Rüzgar dönüverdiğinde ise bir önceki konjonktürdeki tavmızdan eser kalmıyor. Hemen unutuluyor, tâ ki yeni bir sıçrayışa kadar. Çünkü hiç daima içimizde usul usul bekliyor.

■ Bu bağlamda gerçek ve kurgunun iç içe geçtiği bir yapıdan söz etmek de mümkün sanıyorum değil mi?

Gerçeklikle yaşananlar ile kurgu burada elbette kaynaşır. Biraz önce söylediklerim şimdi yaşadıklarımızın dışında değil. Bu durumda kurgu bir iskeletin ete ve kana bürünmesine benziyor. Omurga ise zaten neredeyse yapısal ruh halimiz. Ete bürünmesine, kurguyla canlanmasına rağmen eğnilikten ve duruş bozukluklarından kurtulamıyor.

Romanda bahsi geçen tüm anlamların tarihi bir temeli var. Bazılar ise bire bir gerçekleşmiş olaylar. Bunlar başka bir ışık altında vermeye çalıştım elbette. Kitabın sonuna Attila İlhan'ın sevdiği türden uzun bir "meraklısına notlar" da konulabilirdi yani. Öte yandan gerçekte yaşamış kişileri karakter olarak kitaba koymak istemedim. Bunu zaten genel olarak sevmiyorum. Yani bir yazar olarak ne hakla gerçekten yaşamış, gerçekten ölmüş falancanın duygularını düşüncelerini, tutkularını yazdığınızı iddia edebilirsiniz. Kendi yarattığım kahramanların duygu ve düşünce dünyasını aktarmak daha doğru geliyor. Gerçek bir kişiden söz ediliyorsa o ancak başka bir karakterin şahitliği, tanıklığı ile mümkün olabilir.

■ Romanınız için önemli bir tarih var: 25 Temmuz 1943. Dünya tarihinin de önemli dönemlerinden. Dahası simgesel anlamda da pek çok unsuru sırtlayan bir zaman: Mussolini'nin faşist iktidarını kaybettiği gün. Roman açısından nasıl bir simgesel değeri yükleniyor peki bu tarih? Özgürlükle yakından ilintili değil mi?

25 Temmuz 1943 İkinci Dünya Savaşında Mihver ülkeler açısından ikinci cephenin de yitirilmesine işaret ediyor. Savaşın önemli bir dönüm noktası. Ama biliyorsunuz Mussolini iktidarı kaybetmesine rağmen Almanlar İtalya'dan çekilmediler. Savaşın sonunda bile hâlâ Kuzey İtalya büyük ölçüde Alman işgalindeydi. Savaş döneminde ülkemizde de Mihver ülkelerin kazanmasını bekleyen, isteyen bir ruh halinin varlığını yadsıyamayız. 1943 yılı bu türden ümitlerin de bütünüyle suya düşüp sessizleştiği bir dönemdir. Yine 1943 başında Adana, Yenice'de yine bir tren vagonunda İnönü ve Churchill arasında çok önemli bir görüşme yapıldı. Türkiye'nin pozisyonunu belirleyen bir görüşme. Öbür yandan Temmuz 1940'da ilk İstanbul Bağdat treni çalışmaya başladı. Yani bir rüyanın hayata geçmesi çok uzun yıllar sonra gerçekleşti. 11 Numaralı vagonun rüyanın gerçekleştiğine şahit olmasını istedim ve aslında artık bunun kimseyi fazla ilgilendirmedini görmesini de. Yani anlatının Bağdat treninin işletmeye açılına ve savaşın önemli bir dönüm noktasına kadar gelmesini istedim.

Romanda bahsi geçen tüm anlamların tarihi bir temeli var. Bazılar ise bire bir gerçekleşmiş olaylar. Bunlar başka bir ışık altında vermeye çalıştım elbette. Kitabın sonuna Attila İlhan'ın sevdiği türden uzun bir "meraklısına notlar" da konulabilirdi yani

Zaman Lekeleri

Ömer F. Oyal
Yapı Kredi
Yayımları
324 s.